

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยเรื่อง “ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำเสนอโดยเรียงลำดับตามหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของค่านิยม
2. ประเภทของค่านิยม
3. การเกิดค่านิยม
4. เกณฑ์สำหรับพิจารณาค่านิยม
5. การเปลี่ยนแปลงและการปลูกฝังค่านิยม
6. การวัดค่านิยม
7. ค่านิยมในสังคมไทย
8. ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของค่านิยม

ค่านิยม (Value) คือ ความคิดของบุคคลหรือกลุ่มคน เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งมีผลต่ออารมณ์และการแสดงออกของบุคคล อาจเป็นวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานสังคม ค่านิยมมีอิทธิพลและมีความหมายต่อการเลือกและเป็นจุดหมายปลายทางในการกระทำ โดยบุคคลจะมีจุดมุ่งหมายหรือการกระทำหลังจากที่ได้ประเมินคุณค่าแล้ว (Encyclopaedia of Sociology, 1974 : 304)

จาก "Dictionary of Education" ซึ่งที่ คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1973 : 636) เป็นบรรณาธิการได้ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง คุณลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่บุคคลได้พิจารณาแล้วว่า มีความสำคัญในแง่ของจิตวิทยา สังคม จริยธรรม หรือสุนทรียศาสตร์ เป็นระบบความเชื่อที่เกิดขึ้นภายในซึ่งทำให้บุคคลนั้นรู้สึกถึงความมั่นคง ปลอดภัย หรือรู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2530 : 1) ก็ได้ให้ความหมายของค่านิยมว่า ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็นหรือกลับกลายมาเป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่องและมีความสุขที่จะได้ทำ ได้เป็นเจ้าของ

ประเภทของค่านิยม

ค่านิยมเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจและได้รับการศึกษาค้นคว้าอย่างมากมายจากบุคคลต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการทั่วไป ทั้งทางจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา การศึกษา หรือแม้กระทั่งเศรษฐศาสตร์ ความหมายของค่านิยมจึงแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดของแต่ละบุคคล และแต่ละสาขาวิชา ค่านิยมเป็นได้ทั้งลักษณะของสังคม อันได้แก่ ระบบบรรทัดฐานของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันของบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลจะต้องเรียนรู้และยอมรับเพื่อสามารถดำรงอยู่ในสังคมนั้นได้ต่อไป อีกทั้งค่านิยมยังเป็นลักษณะของบุคคลอันได้แก่ ความสนใจ ความอยาก ความต้องการต่างๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2523 : 31) แต่ไม่ว่าค่านิยมจะมีความหมายเป็นเช่นไร สิ่งหนึ่งที่ทุกฝ่ายยอมรับก็คือ ค่านิยมเป็นตัวแปรที่จะใช้ช่วยอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ได้

การที่บุคคลและสังคมต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อกันเช่นนี้ จึงมีผู้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท คือ ค่านิยมส่วนบุคคล และค่านิยมส่วนสังคม ค่านิยมส่วนบุคคล เช่น ความงาม ความสงบสุขทางใจ ความขยัน เป็นค่านิยมที่บุคคลเลือกอย่างอิสระไม่เกี่ยวกับผู้อื่น ส่วนค่านิยมด้านสังคมมักจะเป็นแนวทางที่ขึ้นระการปฏิบัติต่อคนอื่น ซึ่งบุคคลจะต้องคำนึงถึงผู้อื่น คำนึงถึงการยอมรับปทัสถานสังคมด้วย เช่น ความกตัญญูรู้คุณ การช่วยเหลือผู้อื่น ความสุภาพอ่อนน้อม (สมบูรณ กาลยาชีวิน , 2526 : 333)

นอกจากการแบ่งประเภทของค่านิยมออกเป็น ค่านิยมส่วนบุคคล และค่านิยมส่วนสังคมแล้ว ยังมีผู้แบ่งค่านิยมออกเป็นประเภทอื่น ๆ อีก มากมาย โดยขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจในค่านิยมและพฤติกรรมที่สืบเนื่องมาจากค่านิยมได้อย่างดีที่สุด อีตัวร์ สปรองเกอร์ (Eduard Spranger , 1928 อ้างถึงใน มาลินี จุฑารพ , 2537 : 269) ได้จำแนกค่านิยมของมนุษย์ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ค่านิยมเชิงทฤษฎี (Theoretical Value) ได้แก่ ความต้องการค้นพบสิ่งจะความเป็นจริง ซึ่งอาจทำโดยการสังเกต ทดลองเชิงวิทยาศาสตร์ หรือโดยการให้เหตุผลเชิงตรรก (Logical Reasoning) ความต้องการจัดรวบรวมความรู้ต่างๆ เข้าเป็นลำดับหรือเป็นระบบ
2. ค่านิยมเชิงเศรษฐกิจ (Economic Value) ได้แก่ ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม ธุรกิจ ทรัพย์สินเงินทอง และการแข่งขันกันในเรื่องเหล่านี้
3. ค่านิยมเชิงสุนทรีย์ (Aesthetic Value) เกี่ยวข้องกับการแสดงออกและความชื่นชมในความงามและความสัมพันธ์กลมกลืนในรูปแบบต่างๆ เช่น ธรรมชาติ ดนตรี ศิลปะ วรรณคดี เป็นต้น
4. ค่านิยมเชิงสังคม (Social Value) ได้แก่ ความรักเพื่อนมนุษย์ ความเอาใจใส่ผูกพันกับความสุขและสวัสดิภาพของเพื่อนมนุษย์และสังคมส่วนรวม
5. ค่านิยมเชิงการเมือง (Political Value) ได้แก่ ความต้องการแสวงหาอำนาจ อิทธิพลและชื่อเสียง
6. ค่านิยมเชิงศาสนา (Religious Value) ได้แก่ ความเชื่อและยึดถือว่าชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล ซึ่งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา หรือจุดมุ่งหมายอันสูงสุด (Ultimate Goal) ครอบคลุมนอยู่และการตั้งปรัชญาชีวิตก็เป็นไปตามแนวคิดนี้

ฟีนิกซ์ (Phoenix, 1968 อ้างถึงใน มาลินี จุฑารพ, 2537 : 270) เขาก็แบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ประเภท เช่นกันคือ

1. ค่านิยมทางวัตถุ (Material Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ของมนุษย์ ได้แก่ เรื่อง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น
2. ค่านิยมทางสังคม (Social Value) เป็นค่านิยมที่ช่วยก่อให้เกิดความรักและความสัมพันธ์กันในสังคม
3. ค่านิยมทางด้านความจริง (Truth Value) เป็นค่านิยมเกี่ยวกับความจริง ซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้ เช่น นักปราชญ์ และนักวิทยาศาสตร์ ที่ต้องการค้นคว้าหากฎแห่งความจริงทางธรรมชาติ
4. ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) ได้แก่ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ เป็นต้น
5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) เป็นความซาบซึ้งในความดีและความงามของสิ่งต่างๆ
6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความปรารถนา ความสมบูรณ์ของชีวิต รวมทั้งความรักและการบูชาในศาสนาด้วย

ค่านิยมดังกล่าวข้างต้นเหล่านี้ จะจงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามความสนใจและความต้องการ สปรองเกอว์และฟีนิกซ์ มีความคิดเห็นในการแบ่งประเภทค่านิยมตรงกันอยู่ 4 ประเภท คือ ค่านิยมทางความรู้ ค่านิยมทางสุนทรียภาพ ค่านิยมทางสังคม และค่านิยมทางศาสนา ส่วนค่านิยมที่บุคคลทั้ง 2 มีความเห็นต่างกันคือ พบว่า สปรองเกอว์ได้กล่าวถึงค่านิยมทางเศรษฐกิจ และค่านิยมทางการเมือง ส่วนฟีนิกซ์กล่าวถึง ค่านิยมทางวัตถุ และค่านิยมทางจริยธรรม

นอกจากนี้ มิลตัน โรคิช (Milton Rokeach, 1979 : 48-50) มีความเห็นว่าค่านิยมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ค่านิยมที่เป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต หรือสิ่งที่พึงปรารถนาในชีวิตของบุคคล เช่น ความสำเร็จในชีวิต ความสงบสุขของตน ความสุขในครอบครัว ฯลฯ อีกประเภทหนึ่งคือ ค่านิยมที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่พึงปรารถนา เช่น ความโอบอ้อมอารี ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความกล้า ฯลฯ ในแต่ละประเภทอาจแบ่งได้เป็นค่านิยมส่วนบุคคลและส่วนสังคม ส่วนใหญ่แล้วค่านิยมที่เป็นจุดหมายปลายทางของชีวิตจะเป็นค่านิยมส่วนบุคคล แต่ค่านิยมที่เป็นแนวทางปฏิบัติอาจเป็นได้ทั้ง 2 ประเภทพอกัน ประเภทหนึ่งมุ่งพัฒนาตนเอง อีกประเภทหนึ่งคำนึงถึงมาตรฐานของสังคม และประเภทหลังนี้ อาจเรียกว่าเป็น จริยธรรม ก็ได้เพราะเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติต่อคนอื่นที่พึงปรารถนา

จากแนวความคิดของนักวิชาการดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของค่านิยมอาจแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ 1. ค่านิยมที่เป็นเป้าหมายของชีวิต เป็นค่านิยมที่บุคคลแต่ละคนเกิดแรงจูงใจ ความปรารถนา ความต้องการที่จะไปถึงจุดหมายปลายทางที่ตนปรารถนาเช่น ความสำเร็จในชีวิต ความสะดวกสบาย ความเสมอภาค ความมีเสรีภาพ ความสงบสุขในครอบครัว ความขยันหมั่นเพียร ความมีสุนทรีย์ภาพ ฯลฯ และ 2. ค่านิยมที่เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน เป็นค่านิยมที่บุคคลยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อความสงบสุขแห่งชีวิตในสังคม เช่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความสามัคคี ความมีเหตุผล ความสะอาด ความโอบอ้อมอารี ความกตัญญูรู้คุณ เป็นต้น

การเกิดค่านิยม

พินัส ทันทาคินทร์ (2526 : 18-19) กล่าวว่าค่านิยมของแต่ละคนนั้น เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้รับ การตรวจสอบแล้วของเขา และเนื่องจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลผิดแผกแตกต่างกันออกไป ถึงแม้ว่าจะอยู่ในวัฒนธรรมหรือสังคมเดียวกันก็ตาม เมื่อประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมีเพิ่มมากขึ้น ก็จะมีผลกระทบต่อเขาทำให้เขาเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงค่านิยมเดิมของเขาขึ้น ดังนั้น ค่านิยมจึงมีลักษณะไม่คงที่ ในฐานะที่ค่านิยมเป็นเครื่องนำทางพฤติกรรมของคน การเปลี่ยนแปลงและวุฒิภาวะของค่านิยม ย่อมขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงและวุฒิภาวะของประสบการณ์ของบุคคลนั้น ๆ นอกจากนั้น ค่านิยมจะเกิดขึ้นจากการคิดอย่างรอบคอบ การวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนถึงผลที่จะตามมาในชีวิต ค่านิยมไม่เป็นเพียงเรื่องของการถูกหรือผิด ดีหรือเลว จริงหรือเท็จ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นเครื่องนำทางพฤติกรรมในชีวิตของเรา ที่พบเห็นบ่อย ๆ เช่น ความต้องการที่ขัดแย้งกัน การรักษาสุขภาพและการให้น้ำหนักต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง และการกระทำที่แสดงถึงการคิดอย่างรอบคอบในด้านต่างๆ จนออกมาในรูปของความคิดที่ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง พึงปรารถนา และมีค่าควรแก่การประพฤติปฏิบัติต่อไป

เมธี ปิลาธนานนท์ (2526 : 42-44) อธิบายถึงกระบวนการเกิดค่านิยมในสังคมว่า ค่านิยมจะเกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นกระบวนการ ดังนี้

1. ความรู้สึก มีความรู้สึกสะอึกใจจากสิ่งที่ตนกระทำอยู่หรือที่เคยมีประสบการณ์ เกิดการยังคิดในค่านิยมที่ตนมีอยู่

2. ความคิดเห็น ความคิดเห็นแบ่งเป็นหลายประเภท ประเภทแรกเป็นความคิดเห็นอย่างมีระดับ ซึ่งมีอยู่ 7 ระดับด้วยกัน คือ ระดับความจำ การแปลความ การประยุกต์ใช้ การตีความ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล ความคิดเห็นประเภทที่สอง เป็นความคิดเห็นแบบวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นส่วนกลางที่มีอคติ แยกเอาการเลือกที่รักมักที่ชังและข้อ

ชัดแย้งออกจากสิ่งที่เป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ การโฆษณาชวนเชื่อและพฤติกรรมที่ทำตาม ๆ กันมา เป็นต้น ความคิดเห็นประเภทที่สาม เป็นความคิดตามหลักตรรกวิทยา ความคิดแบบสร้างสรรค์ ความคิดจากทักษะด้านพุทธิศึกษา เช่น การใช้ภาษา การคำนวณ และการวิจัย เป็นต้น

3. การติดต่อสื่อสารและถ่ายทอดกัน การติดต่อสื่อสารกันหรือถ่ายทอดกันและกันสามารถทำได้ทั้งโดยคำพูดและโดยทางอื่น เช่น การส่งข่าวด้วยถ้อยคำที่เขียน การฟัง การวาดรูป การถามคำถาม การให้ข้อมูลและรับข้อมูลย้อนกลับ การแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง เป็นต้น

4. การเลือกเชื่อและเกิดศรัทธา ในขั้นตอนนี้เป็นการพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปจากทางเลือกต่าง ๆ มีการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ เลือกการกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล การแก้ปัญหา การวางแผน และการเลือกอย่างอิสระ

5. การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ทำตามซ้ำกับที่เคยทำมา หรือจากที่เลือกใหม่ เมื่อมาถึงขั้นตอนนี้ จะเกิดความเชื่อและมีความศรัทธาในพฤติกรรม ก็จะพยายามที่จะถ่ายทอดความเชื่อนี้มาเป็นการพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองบ้าง ซึ่งก็เป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ของบุคคลนั้น

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 234-235) กล่าวถึงการเกิดค่านิยมว่า ค่านิยมซึ่งคนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เกิดจากประสบการณ์และการประเมินค่าของบุคคลและขณะเดียวกันก็มาจากความเชื่อและเจตคติ และส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมที่แสดงว่าเกิดค่านิยมขึ้นได้แก่ การเกิดแรงจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจนี้ไม่ได้เกิดจากความต้องการที่จะเชื่อฟังหรือจะปฏิบัติตาม แต่เกิดจากข้อผูกมัดที่เกิดในตัวบุคคลที่มีค่านิยมสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นตัวนำให้เกิดการปฏิบัติต่าง ๆ การเกิดค่านิยมจะมีพฤติกรรม 3 อย่าง คือ

1. การยอมรับค่านิยม พฤติกรรมในขั้นแรกนี้จะเป็นการลงความคิดเห็นว่าเหตุการณ์ สิ่งของการกระทำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ บุคคลจะมีความเชื่อซึ่งจะมีมากน้อยแตกต่างกันไป ความเชื่อนี้จะกลายเป็นการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งและพร้อมที่วัดและประเมินสิ่งนั้น

2. ความชอบในค่านิยม พฤติกรรมของความชอบจะแทรกอยู่ระหว่างการยอมรับการเกิดค่านิยมและความรู้สึกถูกผูกมัดอยู่กับค่านิยมนั้นความชอบนี้จะประเมินจากทั้งตนเองและจากบุคคลข้างเคียงด้วยว่าเขามีค่านิยมในสิ่งนั้น

3. การผูกมัด เป็นขั้นที่มีความเชื่อมั่นว่าจะยอมรับค่านิยมนั้น เช่น การเคารพในผู้ใหญ่ การแสดงความอ่อนน้อม ซึ่งจะบ่งว่าเขามีค่านิยมในสิ่งนั้น

สรุปได้ว่าการเกิดค่านิยมของแต่ละบุคคลย่อมเกิดได้แตกต่างกันออกไป ตามประสบการณ์ และความคิดเห็นของตนที่มีการแยกแยะ ประเมินค่าว่าค่านิยมใดที่ควรเชื่อถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นที่มาของการกำหนดปรัชญาชีวิตของเขาอาจจะเป็นเป้าหมายในชีวิตอุดมการณ์ อุดมคติก็ได้ ซึ่งเป็นการแสดงลักษณะค่านิยมตามที่ยึดถือ และพฤติกรรมต่อมาก็คือการปฏิบัติ ซึ่งจะสังเกตจากพฤติกรรมภายนอกในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งในบางครั้งก็เป็นพฤติกรรมภายในที่ไม่ได้นำไปปฏิบัติก็ได้

เกณฑ์ในการพิจารณาค่านิยม

ราธส์ (Raths , 1978 อ้างถึงใน พรพนี ข. เจนจิต , 2528 : 290-291) ผู้ซึ่งได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องค่านิยมไว้มาก และได้เขียนหนังสือที่มีชื่อเสียง คือ " Values and Teaching " ได้กล่าวว่า ค่านิยมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคล เกิดจากประสบการณ์ส่วนตัว โดยที่ผ่านการทดสอบมาแล้วอย่างถูกต้อง เป็นสิ่งที่พึงประสงค์และมีคุณค่า ซึ่งเขาได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาว่าสิ่งใดควรจะเป็นค่านิยมหรือไม่ โดยให้พิจารณาว่าครบตามเกณฑ์ 7 ประการ ดังต่อไปนี้หรือไม่ ถ้าไม่ครบตามเกณฑ์นี้ก็จะไม่ถือว่าเป็นค่านิยม แต่อาจจะเป็นความเชื่อ ทัศนคติ หรือสิ่งอื่นใดที่มีใช้ค่านิยม

เกณฑ์ในการพิจารณาค่านิยม มีดังนี้

1. ค่านิยมนั้นเกิดจากการเลือกอย่างเสรี หากมีการบังคับให้เลือกก็จะไม่ถือว่าเป็นค่านิยม เพราะค่านิยมนั้นจะต้องเกิดจากบุคคลเห็นคุณค่าด้วยตนเองซึ่งจะคงอยู่เป็นคุณสมบัติประจำตัวของบุคคลนั้น
2. ค่านิยมนั้นเกิดจากการเลือกจากตัวเลือกหลาย ๆ ตัว เพราะว่าถ้าไม่มีตัวเลือกแล้ว ก็ต้องถือว่าบุคคลนั้นมิได้เลือก ซึ่งไม่เป็นไปตามนิยามของค่านิยมที่ว่าจะต้องเกิดจากการเลือกยังมีตัวเลือกให้มากเท่าใด เราก็ยังสามารถหาสิ่งที่มีคุณค่าได้มากขึ้นเท่านั้น
3. การเลือกค่านิยมนั้น กระทำหลังจากที่ได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบถึงข้อดี ข้อเสีย และผลที่จะตามมา โดยการพิจารณาจากตัวเลือกหลาย ๆ ตัวนั้น โดยที่ถือว่าค่านิยมจะเป็นตัวชี้นำให้คนดำเนินชีวิตอย่างเฉลียวฉลาดและมีความหมาย
4. การให้คุณค่าและเห็นคุณค่าในค่านิยมที่เลือก เนื่องจากเป็นสิ่งที่เรามีความพอใจที่จะเลือก ดังนั้นจึงควรสำนึกในคุณค่า และมีความภูมิใจที่ได้เลือก แม้ว่าในครั้งแรกที่เลือก เราอาจจะไม่ใคร่มีความสุขนัก
5. การยืนหยัดต่อค่านิยมที่ได้เลือก มีความภาคภูมิใจ มั่นใจ และกล้าที่จะให้ใคร ๆ ได้รับรู้ถึงค่านิยมนั้น ๆ แม้จะโดนโจมตีจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ก็กล้าที่จะยืนยันถึงความดีแห่งค่านิยมนั้น ๆ
6. การแสดงตามสิ่งที่ได้เลือกเพื่อให้คนอื่น ๆ เห็นว่าเรายอมรับนับถือในค่านิยมนั้น ๆ เพราะถือว่าสิ่งที่เราเลือกแล้วนั้นจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ของการกระทำ หากเราแสดงว่าเรานิยมยกย่องในค่านิยมใด แต่มิได้ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น ๆ ก็จะเรียกว่าเป็นค่านิยมของเรามีได้

และกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ทำให้ค่านิยมที่เด็กยึดถืออยู่มีการเปลี่ยนแปลง โดยรับค่านิยมใหม่หรือไม่ก็เลิกยึดถือค่านิยมเดิม

2. การศึกษาจากสถาบันการศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังและการเปลี่ยนแปลงค่านิยมแก่นักเรียน บางที่อาจมีบทบาทมากกว่าครอบครัวเสียอีก เพราะสภาพการเรียนในโรงเรียน นักเรียนจะอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานและสถาบันการศึกษาส่วนมากจะปลูกฝังค่านิยมใหม่ให้แก่พวกเขาเด็ก ในขณะที่เดียวกันก็จะย้ำค่านิยมบางอย่างที่เด็กได้รับมาจากบ้าน

3. สถาบันทางศาสนา วัด ทำหน้าที่ในการให้การศึกษาดวงจิตวิญญาณ ปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ทำหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนตลอด จะทำหน้าที่พิธีกรรมทางศาสนา ทำให้นักเรียนไม่สามารถเข้าถึงปรัชญาของพุทธศาสนาที่แท้จริง นักเรียนจะเรียนรู้ศาสนาจากวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยการท่องจำ นำไปตอบเวลาสอบเท่านั้น อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ก็ยังทำหน้าที่ในการอบรมค่านิยมให้แก่สังคม

4. สื่อมวลชน ซึ่งมีอิทธิพลทั้งในทางที่ดีและไม่ดี เด็กจะได้รับค่านิยมจากสื่อมวลชนทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว เช่น ละครโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ หรือนวนิยายที่แสดงถึงความหุนหาวฟูมเฟือย เด็กอาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลเหล่านี้ซึ่งเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งโดยไม่รู้ตัว

5. การคมนาคมติดต่อกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ทำให้ความคิดของบุคคลได้รับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยเกิดการเคลื่อนย้าย ทำให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ได้ง่ายขึ้น

6. กลุ่มเพื่อน ค่านิยมของกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กในเรื่องแบบแผนของพฤติกรรม ซึ่งจะขัดกับบรรทัดฐานของสังคมส่วนรวม เพราะการติดต่อกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อนมีความใกล้ชิดกันเป็นเวลานาน จนยึดถือแบบแผนของพฤติกรรมเพื่อนมาเป็นตัวอย่าง

ค่านิยมเป็นสิ่งที่เราสามารถปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงได้ ตามรูปแบบของสังคมที่เปลี่ยนไปในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เหตุที่ต้องปลูกฝังค่านิยมแก่เด็กนั้น เดิมศิริ บุญยสิทธิ์ (2519 : 3-8) ให้เหตุผลว่า ถ้าเราปล่อยให้สะสมค่านิยมกันเองโดยไม่มีวิธีการ ไม่มีขั้นตอน ถ้าเด็กสะสมค่านิยมผิด ๆ ก็จะเกิดผลเสียแก่สังคม ในผู้ใหญ่เราสามารถที่จะเปลี่ยนตำแหน่งได้ ถ้าเขาพร้อมที่จะปรับตัวเสมอ แต่ถ้าปรับตัวไม่เก่งหรือไม่ยอมรับจะเปลี่ยนได้ยากมาก ฉะนั้นเพื่อความแน่ใจ เราจึงควรปลูกฝังค่านิยมเสียแต่เด็ก ๆ

การพัฒนาค่านิยมในตัวเด็กจำเป็นต้องใช้เวลาและต้องระมัดระวังถึงผลดี ผลเสียในอนาคตต่อไป ข้างหน้าอันยาวนานเราจำเป็นต้องวิเคราะห์และประเมินให้แน่ใจว่าเราต้องการค่านิยมอะไร ค่านิยมนั้นพึงประสงค์อย่างแท้จริงหรือไม่ รวมทั้งวิธีการปลูกฝังด้วย ซึ่งต้องอาศัยการสังเกตและใช้หลักจิตวิทยาพัฒนาการด้วย จึงจะได้ผล จากการวิจัยพบว่าคนที่ได้รับการปลูกฝังค่านิยมจนรู้และเข้าใจแล้ว ก็ไม่แน่นอนเสมอไปว่าคนนั้นจะมีค่านิยมเช่นนั้นจริง พ่อแม่ บ้าน จะเป็นสิ่งแวดล้อมตัวอย่างที่จะถ่ายทอดค่านิยมให้เด็กได้มากที่สุด

การเป็นตัวอย่งที่ดีและการเรียน เป็นวิธีการปลูกฝังค่านิยมให้เด็กตามพัฒนาการและความต้องการของเด็ก ซึ่ง สถิตย์ นิยมญาติ (2520 : 23-32) ได้เสนอแนะการปลูกฝังค่านิยม ดังนี้

1. ค่านิยมควรปลูกฝังตั้งแต้ยังเป็นเด็ก เข้าหลัก "ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก" และสิ่งใดที่ถูกต้องได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เยาว์วัยนั้นมักจะฝังแน่นอยู่นาน ยกที่ที่จะเปลี่ยนแปลงในภายหลังด้วย ครอบครัวจึงมีอิทธิพลมากต่อเด็กเล็ก รวมทั้งการศึกษาด้านอนุบาลและประถมศึกษา

2. การปลูกฝังค่านิยม การอบรมป่มนิสัย ควรจะอาศัยการปะทะสัมพันธ์ที่เป็นไปอย่างลึกซึ้ง และเข้าถึงจิตใจของเด็กได้ ยิ่งกลุ่มใหญ่เท่าใด การปลูกฝังค่านิยมจะยิ่งได้ผลน้อยลงไปเท่านั้น

3. การปลูกฝังค่านิยมใด ๆ แก่เด็ก ต้องคำนึงถึงความต้องการทางจิตวิทยา และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย การเปลี่ยนแปลงค่านิยมเก่า ๆ หรือการสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ก็ดี ต้องพยายามให้เขามองเห็นว่าค่านิยมเก่าเป็นสิ่งที่ผิดด้อยกว่าของใหม่ ถ้าเราไม่สามารถทำลายความภาคภูมิใจในสิ่งผิดของอดีตได้ ก็ยากที่จะเปลี่ยนแปลงค่านิยมหรือปลูกฝังค่านิยมใหม่ได้

4. การเปลี่ยนค่านิยม ถ้าจะให้ผลอย่างถาวรแล้ว ทั้งระหว่างการอบรมและหลังจากการอบรม ควรจะแยกตัวเด็กออกจากกลุ่มเก่าและสิ่งแวดล้อมเก่า อันเป็นแหล่งเพาะค่านิยมเก่าอย่างสิ้นเชิง

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2522 : 130-135) ได้เสนอแนะอีกวิธีการหนึ่งที่จะใช้พัฒนาค่านิยม ดังนี้

1. สร้างสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้สามารถดูดซึมค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังโดยผู้ใหญไม่ต้องเสีย เวลาพ่่าสอนจนเกินไป

2. ให้อยู่ใกล้ชิดตัวอย่งที่ดี และผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กเป็นเช่นนั้นด้วย

3. เสนอปัญหาให้เด็กคิดหรือเกิดความคิด เพื่อให้เด็กเห็นปัญหาของผู้อื่น หรือสังคมที่คนเป็นส่วนมาก เด็กก็จะนำมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตนเอง และจะเกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างขึ้น อย่างแบบคาย เป็นการศึกษาวิเคราะห์จนเกิดการสำนึกมากขึ้น และเกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว

4. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดิงามและขึ้นำให้เด็กเข้าใจ การชักนำให้เด็กศึกษาและเข้าใจ วัฒนธรรม จะช่วยขัดเกลาความคิดของเด็กให้ประณีตและพัฒนาค่านิยมได้

5. จัดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่าง ซึ่งสามารถพัฒนาค่านิยมได้ เช่น วิทยาศาสตร์ช่วยสร้างค่านิยมให้เด็กรักความจริง มีเหตุผล ศิลปะศึกษาช่วยขัดเกลาจิตใจให้ละเอียดอ่อน พัฒนาสุนทรียภาพให้เกิดขึ้นในตนเอง

6. สร้างและปฏิบัติตามระเบียบวินัย วินัยนี้ หมายถึง ค่านิยมที่เด็กและผู้ใหญ่นับถือร่วมกัน

7. สนทนาวิสาสะในชีวิตประจำวัน

8. ให้โอกาสแก่เด็กในการจัดตั้งเป็นกลุ่มก้อน เพื่อศึกษาหาความรู้ในรูปของชมรมต่าง ๆ

9. สร้างคำขวัญหรือภาชิตที่คนส่วนใหญ่จะยอมรับนับถือร่วมกันได้
10. แนะนำหรือให้คำแนะนำปรึกษาเฉพาะตัวเป็นรายบุคคล

วิธีการปลูกฝังค่านิยมทางสังคมให้ได้ผล อุมรวิวัฒน์ (2522 : 100-103) ได้เสนอแนะว่า การให้เด็กพบกับสภาพแท้จริงในโรงเรียน หรือพบกับสภาพจำลองในห้องเรียนที่ครูสามารถจัดขึ้นได้ การให้เด็กได้มีโอกาสแสดงบทบาทสมมติ ได้เผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนสร้างขึ้นเป็นสิ่งเร็ว ได้ลองจัดสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือก รู้จักวิธีเลือก ตรวจสอบสิ่งที่ตนเลือก ไตร่ตรองถึงผลการเลือกแล้วตัดสินใจ การประเมินผลจะช่วยให้เขาเกิดความมั่นใจ ภูมิใจในการเลือก มั่นใจที่ได้กระทำ และสนใจที่ได้กระทำเสมอ

เมธี ปิลันชนานนท์ (2526 : 44-45) ได้กล่าวถึงแนวทางในการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมในเรื่องการสร้างหรือให้แบบอย่าง มีข้อสรุปว่า วิธีการสร้างหรือให้แบบอย่าง (Modeling) เป็นวิธีการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมในลักษณะที่สร้างหรือกำหนดแบบอย่างที่ตั้งใจให้เยาวชนหรือบุคคลเกิดค่านิยมตามแบบอย่างนั้น ๆ โดยถือว่าเยาวชนหรือบุคคลดังกล่าวที่มาติดต่อกี่ยวข้องกับตน จะต้องประพฤติกรรมและทัศนคติตามที่ตนเห็นว่ามีคุณค่าและเป็นไปตามแบบอย่าง สิ่งสำคัญสำหรับวิธีการแบบนี้อยู่ที่ว่าตัวแบบอย่างที่จะให้ยึดถือหรือเป็นแบบอย่างได้นั้น มีความจำเป็นมากที่จะต้องสร้างและกำหนดให้เหมาะสม ทั้งนี้เพราะเยาวชนและบุคคลจะได้พบหรือสัมผัสกับแบบอย่างต่าง ๆ ในสังคมแต่ละวัน ๆ นั้นมากมายจริง ๆ การปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมจึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่จะให้คนเหล่านั้นรู้จักแยกแยะเลือกหาว่า ควรจะเอาอย่างไหนเป็นแบบอย่างและอย่างไหนไม่ควร ยิ่งกว่านั้นยังต้องเรียนรู้และปฏิบัติตนให้แตกต่างไปจากตัวอย่างได้อย่างไรด้วย

เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (2527 : 71-73) ได้เสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมไว้ดังนี้

1. การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม
2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่เป็น "ต้น" ให้เอื้อต่อการพัฒนาค่านิยม
3. การให้ความรู้เรื่องค่านิยมที่จะปลูกฝังและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง
4. การสร้างความสำนึกที่จะปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยการทำให้เกิดความสำนึกในความบกพร่องที่มีอยู่ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ไปสู่ค่านิยมที่พึงประสงค์

5. การฝึกและปฏิบัติตามค่านิยมที่จะปลูกฝัง โดยให้ผู้รับการปลูกฝังได้รับการฝึกฝนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมที่จะปลูกฝังและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วิธีการปลูกฝังและเผยแพร่ค่านิยม อาจกระทำได้หลายวิธีเช่น การสกัดกั้นค่านิยมที่ไม่ดี โดยเฉพาะสื่อมวลชนซึ่งถือว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อจิตใจของเด็ก เด็กจะเลียนแบบในสิ่งที่ไม่ดีไป ดังนั้นสื่อมวลชนต้องใช้วิธีการรณรงค์ชี้แนะให้เห็นถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น ค่านิยมจะต้องมีการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว สถานศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานของราชการ เอกชนและประชาชนทั่วไป ต้องให้ความร่วมมือกันทุกฝ่ายทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ ผู้ที่ให้การปลูกฝังจะต้องแนะนำให้เห็นว่า ค่านิยมที่จะปลูกฝังนี้มีประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมอย่างจริงจัง ให้เขาเห็นคุณค่าและยอมรับนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อมีการฝึกปฏิบัติไปนาน ๆ ก็จะก่อให้เกิดเป็นนิสัยขึ้น ซึ่งผู้รับเหล่านั้นก็จะสามารถช่วยกันรณรงค์เผยแพร่ค่านิยมนั้น ๆ ต่อไปด้วย

การวัดค่านิยม

สุนทร โคมิน (2526 : 189) ได้กล่าวไว้ว่า " ค่านิยม (Value) นั้นเป็นเสมือนหนึ่งเครื่องบาโรมิเตอร์ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล เป็นเครื่องวัดค่าของตนและสังคม คอยวัดและสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ตนชอบและเห็นดีเห็นควรจากสิ่งที่ตนไม่ชอบ และเห็นไม่ดีไม่ควรตามปทัสฐาน (Noims) ของสังคมนั้น "

สังต์ อุทรานันท์ (2532 : 205) กล่าวว่า ค่านิยม เป็นส่วนหนึ่งของทักษะด้านจิตพิสัย (Affective domain) จิตพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายที่รวมถึงการเรียนรู้ทางด้านเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรา นิคมานนท์ (2529 : 8) กล่าวว่าค่านิยม เป็นความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ อารมณ์ของบุคคล และสอดคล้องกับ จิราภรณ์ ศิริทวี (2536 : 27) กล่าวว่าค่านิยมเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางคุณธรรม ความสนใจ ทัศนคติ ลักษณะนิสัย ตลอดจนคุณค่าต่าง ๆ และ ภาวิณี ศรีสุขวัฒน์นันท์ (2535 : 28) กล่าวว่าค่านิยมเป็นความสามารถในทางจริยศึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ จิตใจ ความรู้สึก

เป็นที่ยอมรับว่าค่านิยมเป็นนามธรรมที่ไม่อาจสัมผัสหรือจับต้องได้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก แรงจูงใจ ความชอบ ความปรารถนา อันเป็นสิ่งที่อยู่ภายในและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม การกระทำ ดังนั้น การวัดค่านิยมจึงเป็นการวัดถึงสิ่งที่มีอิทธิพลที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

เครื่องมือที่ใช้วัดค่านิยมจึงต้องเป็นเครื่องมือที่ได้มาตรฐาน เหมาะสมและเชื่อถือได้ จึงจะทำให้การศึกษาค่านิยมสามารถบรรลุตามความมุ่งหวัง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าค่านิยมเป็นส่วนหนึ่งของ Affective domain การเลือกใช้เกณฑ์การวัดค่านิยม ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือคุณลักษณะ จากทฤษฎีของ David R. Karthwohl , Benjamin S. Bloom , Bertam B. Masia เป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ ซึ่งแนวคิดนี้ได้แบ่งพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะออกเป็น 5 ชั้น โดย วัลลา กันทรัพย์ และ ไทย ทิพย์สุวรรณกุล (2529 : 766-767) ได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ชั้นรับรู้ (Receiving) จะเป็นพัฒนาการขั้นแรกที่สุดในด้านนี้ ในขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึก รับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มาปรากฏหรือมากระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา เขาจะเริ่มมีความตั้งใจรับรู้สิ่งเร้าที่แน่นอน เฉพาะอย่าง ซึ่งอาจจะแบ่งย่อยออกเป็นชั้นย่อย ได้แก่ ชั้นรับรู้ตัว ได้แก่ การตั้งข้อสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้าที่มากระทบ เช่น รับรู้ความแตกต่างของ ภาพ เสียง รูปทรง เหตุการณ์ต่าง ๆ ชั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝึกฝนต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้ว นำมารวมกัน หรือยอมรับเพื่อปฏิบัติและชั้นย่อยสุดท้ายคือ การเลือกสรรสิ่งที่รับมา ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง สนใจอ่านเฉพาะเรื่องหรือเลือกตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม เป็นต้น

2. ชั้นตอบสนอง (Responding) เป็นพัฒนาการขั้นสูงขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง ในขั้นนี้บุคคลจะไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเลย ๆ แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น ในลักษณะ 3 ชั้นย่อยคือ ชั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอม ปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่ได้รับรู้มา เป็นการยอมรับในสิ่งที่เขาได้รับรู้มา ชั้นตั้งใจตอบสนอง ขั้นนี้บุคคลจะเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มา ต่อไปคือชั้นพอใจจะตอบสนอง ถึงขั้นนี้บุคคลจะเกิดความพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่น ที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มา เป็นการเลือกสรร แสดงตอบสนองต่อสิ่งเร้า

3. ชั้นเห็นคุณค่า (Valuing) ในขั้นนี้บุคคลจะเริ่มเห็นคุณค่าประโยชน์ของสิ่งที่เขาได้รับรู้และสิ่งที่เขาตอบสนองแล้ว ไม่ใช่เพียงแต่รับรู้หรือตอบสนองไปตามกฎเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติที่รับมาเลย ๆ เขาจะเริ่มยอมรับว่าสิ่งที่เขาได้รับมาสิ่งใดมีค่า มีความหมายต่อเขา และสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มีความหมายต่อเขา บุคคลที่พัฒนา มาถึงขั้นนี้ ในความรู้สึกหรือคุณลักษณะด้านใดด้านหนึ่งจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาที่ย่อยได้แก่ การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้า นั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุน ร่วมมือในกิจกรรมที่

ส่งเสริมสิ่งที่เขาเห็นด้วย และการเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่า และ ปฏิเสธคัดค้านได้แข็ง ขัดขวาง การปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4. **ขั้นจัดระบบ (Organization)** เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ หมายความว่า เขา จะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และเห็นคุณค่านั้น เขาจะพยายาม พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน พยายามจัดลำดับ ค่านิยมต่าง ๆ ที่รับมา แล้วปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับ ขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นย่อย 2 ขั้น คือ ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ และขั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามขึงน้ำหนักค่านิยมต่าง ๆ ที่เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ และระบบ ที่เขาสร้าง แล้วนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับระบบนั้น

5. **ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)** พัฒนาการขั้นจัดระบบนั้นเป็นการเริ่มต้นของการวาง ตัวหรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะของตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัว เองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไป จนเกิดเป็น การแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่าเมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขา ก็จะแสดงออกตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวาจนสรุปได้ว่า เป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุด ขั้นเกิด กิจนิสัยแบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ ขั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบที่เขาพยายามจัดจนอยู่ ในขั้นสมบูรณ์ในตัวเอง คือ การพยายามปรับพฤติกรรมของตนเองให้สมบูรณ์พร้อมตามแนวที่ระบบที่ตนเอง ต้องการ และขั้นกิจนิสัย ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงกว้างหรือหมู่คณะจน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่าได้เกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ในตัวของเขาเองแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกในแต่ละขั้นโดยสรุป

ขั้นของความรู้สึก	พฤติกรรมที่แสดงออก
1. ขั้นรับรู้ (Receiving)	แสดงถึงความสนใจต่อสิ่งเร้าหรือตั้งใจรับรู้ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น
2. ขั้นตอบสนอง (Responding)	มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยการปฏิบัติตามคำสั่ง คำแนะนำ กฎเกณฑ์ต่างๆ ด้วยความตั้งใจ อาสาสมัครที่จะกระทำตามความพึงพอใจด้วยความยินดี
3. ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing)	แสดงถึงการยอมรับ ยกย่อง ชมเชย ต่อความคิดหรือการปฏิบัติที่เห็นว่ามีคุณค่า และให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้วยความศรัทธาเชื่อมั่น
4. ขั้นจัดระบบ (Organization)	การเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนยอมรับและนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับระบบนั้นๆ
5. ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)	การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ คงเส้นคงวาในสถานการณ์ต่าง ๆ การพยายามมีส่วนร่วมหรือเข้าไปจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับค่านิยม ด้วยการเทศน์ เฝ้ายสอน และได้รับการยอมรับของสังคมส่วนใหญ่ เช่น การได้รับรางวัลเกียรติยศ ได้รับการกล่าวถึงในสังคมหรือกลุ่มคนที่เขาเป็นสมาชิก

ค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยมทั่ว ๆ ไป มีทั้งดีและไม่ดี ซึ่งก็แล้วแต่ทัศนคติของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคนตามโอกาสหรือวาระต่าง ๆ หากสิ่งใดที่เราเห็นว่าไม่ดีเราก็ควรหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติ สิ่งใดที่เราเห็นว่าดีเป็นประโยชน์แก่สังคม เราก็ควรจะปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น ความเห็นของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ได้กล่าวถึงค่านิยมในสังคมไทยที่ควรยกย่อง (สุพัตรา สุภาพ, 2534 : 7-28) ดังต่อไปนี้

ค่านิยมที่ควรยกย่อง

1. รักพระมหากษัตริย์
2. นับถือศาสนา
3. ความเป็นไทย
4. ความประหยัด
5. ความมีระเบียบวินัย
6. มีความรับผิดชอบ คือรู้จักหน้าที่ ที่ตนต้องกระทำต้องปฏิบัติ
7. ความซื่อสัตย์สุจริต
8. ความขยันขันแข็งมานะอดทน
9. การยกย่องผู้ทำความดี
10. การรักพวกรักพ้อง
11. มีเหตุผล
12. ความยึดมั่นในอุดมการณ์มากกว่าบุคคล
13. การนิยมของไทย
14. รักของส่วนรวม
15. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
16. เคารพผู้อาวุโส
17. กตัญญูรู้บุญคุณ
18. ความรู้จักเสียสละในทางที่ถูกต้อง
19. ความสะอาด สุภาพเรียบร้อย
20. การตรงต่อเวลา

ประพนอม เดชชัย (2536 : 204-206) ได้กล่าวสรุปค่านิยมไทยที่สำคัญและควรปลูกฝังขึ้นเกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน เพื่อให้พลเมืองเกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง และประเทศชาติ อาจสรุปได้ดังนี้คือ

1. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งสถาบันทั้งสามนี้มีความสำคัญยิ่ง ที่ทำให้คนไทยมีสถานที่อยู่อาศัย มีศาสนาเป็นสถาบันที่ก่อให้เกิดความสงบสุข และมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของชนในชาติ ดังนั้นควรปลูกฝังให้ประชาชนเห็นความสำคัญ และร่วมกันรักษาสถาบันทั้งสามตลอดไป
2. ความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขและพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงนั้น สมาชิกทุกคนต้องซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน เพราะความซื่อสัตย์สุจริตนั้นเป็นค่านิยมที่ดีที่สุดในการดำเนินกิจการทุกอย่างชาวไทยทุกคนจึงควรปฏิบัติตนและยึดมั่นในค่านิยมนี้ตลอดไป

3. ความมีระเบียบวินัย ระเบียบวินัยคือข้อปฏิบัติที่มีหลักเกณฑ์เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จโดยดี ฉะนั้นการสำนึกนัยให้เป็นคนมีระเบียบวินัยจึงจำเป็นต่อการสร้างสรรค์ความมั่นคงก้าวหน้าของประเทศ ระเบียบวินัยที่สำคัญ ๆ ได้แก่ รัก และรักษาทรัพย์สินสมบัติของชาติ การตรงต่อเวลา ความสะอาด ฯลฯ เป็นต้น

4. ความสุภาพเรียบร้อย การมีกิจกรรมยามาตรเรียบร้อยอ่อนโยนนุ่มนวล ทำให้บุคคลที่สัมพันธ์ด้วยเกิดความเมตตารักใคร่อยากช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนให้ก้าวหน้า ส่วนความสุภาพที่มีอยู่ในผู้บริหารก็จะได้รับความร่วมมือในการทำงานให้ลุส่งได้ดี ดังนั้นถ้ามีการปฏิบัติในสังคม และชาติก็就会有ความสงบสุข มีความสามัคคี มีความมั่นคง มีความเจริญก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับของประเทศไทยอื่น ๆ

5. ความกตัญญูทดแทน ความกตัญญูทดแทนเป็นสิ่งที่จะช่วยให้สมาชิกในสังคมรักใคร่เมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้บุคคลนั้นมีความก้าวหน้าในการงาน หากสังคมไทยมีบุคคลเช่นนี้มาก ๆ คนส่วนใหญ่ก็จะเจริญก้าวหน้า และเป็นผลให้ชาติเจริญก้าวหน้าไปด้วย

6. การรู้จักเสียสละ เอื้อเฟื้อ และการให้อภัย การที่บุคคลอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือสงเคราะห์กัน แบ่งปันทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้ตกยากลำบาก หรือสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแล้ว สังคมนั้นก็จะทำให้เกิดความรักใคร่ สามัคคี และนำมาซึ่งความสงบสุขแก่หมู่คณะด้วย

7. ความขยันขันแข็ง ความขยันขันแข็งเอาใจใส่ปฏิบัติงานย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จในชีวิตได้ และสามารถช่วยให้ประเทศชาติเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจะช่วยขจัดความยากจนของสังคมลงได้ สำหรับประเทศไทยโชคดีที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอยู่ช้ำน้ำ ถ้าปลูกฝังค่านิยมความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพสม่ำเสมอให้แก่ประชาชนแล้ว เชื่อแน่ว่าประเทศไทยจะมีความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศในอนาคตอันใกล้

8. การเป็นผู้มีความรับผิดชอบ ค่านิยมที่ปลูกฝังให้ประชาชนมีความรับผิดชอบในตนเองและส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ และความรับผิดชอบทำงานร่วมกันในหมู่คณะให้ดำเนินไปด้วยดีแล้ว ย่อมหมายถึงความเจริญของประเทศชาติด้วยเช่นกัน

9. การนิยมประเพณีไทย ค่านิยมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีไทยเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสมขึ้นอย่างเหมาะสมกับสังคมไทย เป็นการแสดงว่าชาติไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมาแล้วในอดีต มีขนบประเพณีวัฒนธรรมเป็นแบบอย่างของตนเองมาช้านาน จำเป็นต้องปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวนี้ให้ประชาชนคนไทยต้องผดุงรักษาไว้ตลอดไป

10. การประหยัด การประหยัดเป็นค่านิยมที่ช่วยให้บุคคลสามารถเก็บหอมรอมริบ รู้จักใช้เงินทองในทางที่ถูกต้อง บุคคลที่รู้จักประหยัดย่อมสร้างอนาคตให้เป็นปึกแผ่นได้และนั่นหมายถึง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติด้วย ดังนั้นประชาชนทุกคนจึงควรได้รับการปลูกฝังค่านิยมนี้ขึ้นโดยระลึกอยู่เสมอว่า ไม่มีใครสร้างอนาคตที่ดีได้โดยไม่รู้จักประหยัด

11. การยกย่องคุณความดี คุณความดี หมายถึง การกระทำใด ๆ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมโดยเหมาะสม และไม่ก่อความเดือดร้อนแก่คนส่วนใหญ่

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าค่านิยมของสังคมไทย ที่ได้ยกมาเหล่านี้ มีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเองและประเทศชาติไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาวิจัยอยู่

ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

ความเป็นมาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการวัฒนธรมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการวัฒนธรมแห่งชาติ , กระทรวงศึกษาธิการ , 2526 : 14-21) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

พระราชบัญญัติ พุทธศักราช 2522 กำหนดบทบาทและหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการวัฒนธรมแห่งชาติ ให้ศึกษาวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรม เพื่อส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหเกี่ยวกับวัฒนธรมของชาติ คณะกรรมการพัฒนาการวัฒนธรมแห่งชาติจึงได้จัดทำโครงการศึกษา ค้นคว้า วิจัยค่านิยมที่ดีของเยาวชนและประชาชน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 4 ชุด คือ

1. คณะอนุกรรมการดำเนินงานศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมค่านิยม
2. คณะอนุกรรมการสร้างเครื่องมือและวิเคราะห์ข้อมูล
3. คณะอนุกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ

มีขั้นตอนการดำเนินงาน โดยเริ่มจาก ประชุม ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย เพื่อกำหนดค่านิยมที่ดีของเยาวชนและประชาชน โดยคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย อธิการวิทยาลัยครู ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์จากมหาวิทยาลัย อาจารย์วิทยาลัยครู และนักวิชาการ จากกรมกองต่าง ๆ จำนวน 20 คน จากการประชุม 5 ครั้ง ได้มีการกำหนดประเภทของค่านิยมที่สำคัญซึ่งจะนำมาเป็นหลักในการกำหนดค่านิยมได้ 6 ประเภท คือ ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง หมู่คณะ สังคม ชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษยชาติ ได้กำหนดค่านิยมที่สำคัญ และจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปลูกฝัง ส่งเสริม และเผยแพร่แก่เยาวชนและประชาชน โดยเรียกว่า "ค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย" มี 20 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การประหยัดและประมาณตนเพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. การรักความจริง และกล้ากระทำเพื่อความจริง
3. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่อตนเอง โดยตระหนักว่างานคือชีวิต
4. การเคารพตนเอง พึ่งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต
5. การใฝ่หาความรู้ และ ใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
6. การตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตที่สงบสุข
7. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิ และความคิดเห็นของผู้อื่น
8. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมโดยกระทำให้เป็นประโยชน์กับหมู่คณะและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
9. การตระหนักในความสำคัญของการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย
10. การเห็นความสำคัญของครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเยาวชน และสังคม
11. ความมุ่งมั่นที่จะช่วยกันรักษาและเสริมสร้างความเป็นธรรม เสรีภาพ และภราดรภาพในสังคม
12. การตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาชีวิตและสังคมที่เกี่ยวกับจิตใจ คุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
13. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้ด้วยชีวิต
14. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต
15. การยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย
16. การเทอดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุข เป็นมิ่งขวัญและเป็นศูนย์รวมน้ำใจของคนในชาติ
17. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัดเพื่อความสงบสุขของสังคม
18. การช่วยรักษา หวงแหนสาธารณสมบัติ และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ
19. การปลูกฝังสุนทรีย์ และรักษาส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของตน ของครอบครัวและของชุมชน
20. การยกย่องสรรเสริญผู้กระทำความดี ต่อต้านการกระทำความชั่ว

คณะกรรมการสร้างแบบสอบถามวัดค่านิยม 20 ประการ แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม นำกลับมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้วัดได้อย่างเที่ยงตรงอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกกลุ่มจากกลุ่มที่คาดว่าเป็นตัวแทนของประชากร จากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค 10 จังหวัดคือ กรุงเทพฯ , เชียงใหม่, อุบลราชธานี, จันทบุรี, สงขลา, อโยธยา, อุตรดิตถ์, สกลนคร, เพชรบุรี, และยะลา เก็บข้อมูลจากตัวแทนประชากรไทย 9 กลุ่มอาชีพ คือ

1. ภิกษุ สามเณร ชี
2. ชาวบ้านทั่วไป
3. ข้าราชการพลเรือน
4. ข้าราชการทหาร ตำรวจ
5. ข้าราชการครู อาจารย์
6. นักการเมือง
7. นักธุรกิจ พ่อค้า
8. นักศึกษา
9. นักเรียน

จากแบบสอบถามที่คณะกรรมการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติส่งไปยัง 10 จังหวัด จังหวัดละ 2,000 ฉบับ รวม 20,000 ฉบับ ได้รับคืนทั้งสิ้น 12,363 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 61.82 ในจำนวนนี้คิดเป็นข้อมูลเสียร้อยละ 1.77 นำคำตอบจากแบบสอบถามวัดค่านิยมมาเรียงลำดับความสำคัญ 20 ลำดับ และพิจารณาให้เหลือเพียงค่านิยมที่สำคัญที่จำเป็นเร่งด่วนในการปลูกฝัง 9 ประการคือ

1. การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องานโดยตระหนักว่างานคือชีวิต
3. การไม่หาความรู้และการใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
4. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น
5. ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
6. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้ด้วยชีวิต
7. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต

8. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัด เพื่อความสงบสุขของสังคม

9. การเคารพตนเอง ฟังตนเองและไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

เพื่อนำค่านิยมที่พึงประสงค์ทั้ง 9 ข้อ ไปสู่การปฏิบัติ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดประชุมสัมมนา เพื่อนำค่านิยมที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติโดยร่วมกับสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดขึ้นในวันที่ 17-18 เมษายน 2524 มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อเสนอผลการวิจัยค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ
2. ผู้เข้าร่วมสัมมนาจะได้เสนอแนะแนวทางและวิธีการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ในกลุ่มอาชีพและสังคมต่าง ๆ
3. เพื่อเสนอแนะวิธีการปลูกฝัง ส่งเสริมและเผยแพร่ค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อนำผลการสัมมนาไปเป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือวิธีปฏิบัติในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์

ผลการประชุม ได้รับความร่วมมือและแนวทางการดำเนินการต่อไป แต่ในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่นั้นได้ถูกท้วงติงว่า ค่านิยมที่พึงประสงค์ควรจะสั้นง่ายและไม่มีจำนวนมาก ซึ่งยากแก่การจดจำ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้รวมค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ ลดเหลือเพียง 5 ประการ เรียกว่า **ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ** และได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกัน เสริมสร้าง ปลูกฝังและปฏิบัติตาม เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2525 ดังนี้

1. การฟังตนเอง ชยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ความหมายของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ให้ความหมายของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไว้ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ , 2530 : 26-103)

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 1 การพึ่งตนเอง ยืนหยัดเพื่อ และมีความรับผิดชอบ

การพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่นไม่เดือดร้อน สามารถหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพมาได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่เป็นการให้ผู้อื่นต้องคอยอุปถัมภ์ สงเคราะห์

ยืนหยัดเพื่อ หมายถึง ความมีเมตตาพยายามในการประกอบงานที่สุจริต ด้วยความซื่อสัตย์ อดทน เอาใจใส่อยู่เป็นนิจ และเสมอต้นเสมอปลาย โดยใช้สติปัญญาเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จภายในเวลาอันสั้น และได้รับผลดีสูงสุด นอกจากนี้ยังรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกด้วย

ความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความสำนึกและการปฏิบัติหน้าที่ของตน ทั้งที่เป็นภารกิจส่วนตัว ภารกิจที่ได้รับมอบหมายและภารกิจทางสังคม โดยจะต้องกระทำงานบรรลุผลสำเร็จไม่หลีกเลี่ยงภาระดังกล่าวและยอมรับผลในการกระทำของตน

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 2 การประหยัดและออม

การประหยัดและออม หมายถึง การรู้จักใช้รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตนและสังคม ตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุณค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 3 การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย หมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย ข้อตกลง ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 4 การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง การให้ประชาชนมีศรัทธาและยึดถือปฏิบัติในแบบแผนความประพฤติที่ตั้งอยู่ในความดีงาม และหลักธรรมของศาสนา

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 5 การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ความรักชาติ หมายถึง การมีความรักไทย นิยมไทย สำนึก และภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความผูกพันห่วงหาอาดูภูมิ มุ่งมั่นส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งการรักษาเกียรติภูมิของชาติ

ความรักสถาบันศาสนา หมายถึง การมีความรัก ความภูมิใจ ความศรัทธา ในศาสนาที่ตนนับถือ รู้แก่นแท้ของศาสนา และยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติตนเพื่อพร้อมที่จะดำรงไว้ซึ่งสถาบันศาสนา

ความรักสถาบันพระมหากษัตริย์ หมายถึง การมีความจงรักภักดีและศรัทธาในพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ

แนวปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้วางแนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไว้จำนวน 62 ข้อ คือ

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

- 1.1 ศึกษาหาความรู้ อยู่เป็นเนืองนิจ
- 1.2 ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถและความชำนาญ
- 1.3 ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น
- 1.4 มีความเข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาทั้งปวง
- 1.5 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 1.6 คิดชอบ ทำชอบ และแก้ปัญหาได้
- 1.7 ขวนขวายประกอบอาชีพสุจริตโดยไม่เลือกงาน
- 1.8 รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม ต่อหน้าที่และการกระทำ
- 1.9 ปฏิบัติงานให้สำเร็จเรียบร้อย ไม่คั่งค้าง

2. การประหยัดและออม

- 2.1 มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
- 2.2 มีความพอดีในการบริโภคและเว้นการผ่อนส่งที่เกินความสามารถ
- 2.3 ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
- 2.4 คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนจ่ายใช้เท่าที่จำเป็น
- 2.5 ไม่ใช่จ่ายสุ่ยสุ่ยฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป
- 2.6 จัดงานและพิธีต่าง ๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
- 2.7 เพิ่มทุนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
- 2.8 รู้จักใช้ ดูแลรักษาและบูรณะทรัพย์ทั้งของตนและของส่วนรวม
- 2.9 วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบมีสัดส่วนและออมไว้บ้างตามสมควร

3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

- 3.1 รักษาความสะอาดของบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย และสาธารณสถาน
- 3.2 ช่วยกันรักษาและไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม
- 3.3 รู้จักสิทธิและหน้าที่ และเว้นการใช้อิทธิสิทธิ์
- 3.4 รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
- 3.5 สนับสนุนและส่งเสริมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย
- 3.6 ไม่แก่งัดปัญหาโดยวิธีการรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัยและกฎหมาย
- 3.7 มีมารยาทในการขับขี่ยานพาหนะ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรและช่วยดูแลรักษาทางสัญจรไปมา
- 3.8 ทำหน้าที่พลเมืองดีโดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อรู้เห็นการกระทำผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย
- 3.9 รับผิดชอบและปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายในฐานะเจ้าหน้าที่

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

- 4.1 ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์
- 4.2 มีเมตตากรุณา
- 4.3 ไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน
- 4.4 ไม่พูดปด ไม่ยุยงให้แตกร้าง ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเหลวไหล
- 4.5 มีความประพฤติดีในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและทางเพศ
- 4.6 เว้นสิ่งเสพติด มีสติสัมปชัญญะ
- 4.7 มีความสะอาด และความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
- 4.8 มีความอดทน อดกลั้น
- 4.9 มีความกตัญญูกตเวทิต

- 4.10 มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่นอวาทย์บังหลวง
- 4.11 ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส
- 4.12 เชื้อกฏแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.1 สถาบันชาติ

- 5.1.1 ศึกษาให้เข้าใจประวัติและการดำรงอยู่ของชาติ
- 5.1.2 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันชาติ
- 5.1.3 ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของชาติ
- 5.1.4 ส่งเสริมและรักษาเกียรติของชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย
- 5.1.5 สร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ
- 5.1.6 เสียสละประโยชน์ส่วนตัว และแม้ชีวิตเพื่อประเทศชาติ
- 5.1.7 ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดีโดยการรับราชการทหาร ประกอบอาชีพสุจริตและเสียภาษีอากรเพื่อพัฒนาประเทศ
- 5.1.8 ยกย่องให้เกียรติ ผู้ที่ทำหน้าที่ป้องกันและเสียสละเพื่อประเทศชาติ
- 5.1.9 ปฏิบัติตามพระราชดำรัสที่ว่า " การรักษาวินัยธรรมคือการรักษาชาติ "

5.2 สถาบันศาสนา

- 5.2.1 ศีลภาวนาศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง
- 5.2.2 ปลุกความเชื่อความเลื่อมใสในศาสนาด้วยปัญญา
- 5.2.3 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาในชีวิตประจำวัน
- 5.2.4 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันศาสนา
- 5.2.5 ช่วยกันส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา
- 5.2.6 ไม่ทำลายปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และศิลปกรรมทางศาสนา
- 5.2.7 เผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติตามหลักศาสนา
- 5.2.8 เคารพเทิดทูนศาสนา และไม่กระทำการใด ๆ ในทางดูหมิ่นเหยียดหยาม
- 5.2.9 สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ

5.3 สถาบันพระมหากษัตริย์

- 5.3.1 ศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.2 รักษาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 5.3.3 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.4 แสดงความจงรักภักดีเทิดทูนพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ
- 5.3.5 ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะในวันสำคัญที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วิระวรรณ อามระดิษ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานครใน 10 เรื่อง คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดุสาหะ การประหยัด การออมทรัพย์ และการเคารพผู้อาวุโส และศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนกับองค์ประกอบต่างๆ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ พื้นฐานการศึกษา ลักษณะอาชีพ ที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูอบรมของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิต รวม 6 โรงเรียน จำนวน 445 คน เป็นชาย 206 คน เป็นหญิง 239 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ คือมีความเห็นด้วยมากที่สุด ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมระหว่างนักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิต พบว่านักเรียนชายและหญิงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และพบว่านักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัยและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขุภาพร พัชรชัยเรียว (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในเรื่อง การรักความอิสระ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพพระบอญุโส การถือพรตถือพรก การตรงต่อเวลา การประหยัดมัธยัสต์ การนิยมไทย การบำเพ็ญประโยชน์ และการพึ่งตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มอย่างง่ายจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 8 โรงเรียน เป็นโรงเรียนรัฐบาล 4 โรง โรงเรียนเอกชน 4 โรง จำนวน 800 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่ามีคำตอบ 5 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม 10 ประการ อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย

อัจฉรา รัตน์หัตถกรรม (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนทหารตำรวจ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนทหารตำรวจ ในระหว่างสถาบันการศึกษาทั้งสี่เหล่าและเปรียบเทียบกันในระหว่างนักเรียนชั้นปีแรกกับปีสุดท้าย และเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานระหว่างนักเรียนทหารตำรวจที่เป็นบุตรทหาร - ตำรวจ กับนักเรียนทหารตำรวจที่เป็นบุตรพลเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนนายร้อย จปร. กับนักเรียนนายเรือ นักเรียนนายเรืออากาศ และนักเรียนนายร้อยตำรวจ จำนวน 327 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2526 เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสำรวจที่สร้างขึ้นโดยใช้นวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานแต่ละประการของนักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่ามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานทั้ง 5 ประการ ถ้ามีโอกาสที่จะได้กระทำ นักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่ามีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานเมื่อแรกเข้าศึกษาเช่นเดียวกับตอนที่ใกล้จบการศึกษา

บุญยศศักดิ์ แววกักติ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษา ระหว่างนักศึกษายกกับนักศึกษาหญิง และนักศึกษาในกรุงเทพมหานครกับนักศึกษาในต่างจังหวัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ปีการศึกษา 2526 จำนวน 400 คน โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งเป็นพวก

หรือชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ที่มีค่าเฉลี่ยของศักยภาพพฤติกรรมหรือโอกาสที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานมากกว่าที่จะไม่ปฏิบัติตามคือตั้งแต่ 6.73 ถึง 7.98 จากจำนวนเต็ม 100 นักศึกษาชายและหญิงมีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไม่แตกต่างกันหมดทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในด้านการประหยัดและออมและที่ระดับ .20 ในด้านการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา นักศึกษาในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดมีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไม่แตกต่างกันหมดทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในด้านการพึ่งตนเอง ชยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ และที่ระดับ .20 ในด้านการประหยัดและออม ด้านการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

ชนศักดิ์ อัครจุฬามณี (2529) ได้ศึกษาเรื่อง " การศึกษาค่านิยมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดบุรีรัมย์ " โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นปีที่ 5 จำนวน 730 คน โดยใช้แบบทดสอบที่พัฒนาเพื่อศึกษาค่านิยมที่เชื่อว่าเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ 6 ด้านคือ ค่านิยมทางวิชาการ ค่านิยมทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางสุนทรียภาพ ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมทางการเมือง และค่านิยมทางศาสนา ผลการวิจัยปรากฏว่า แบบทดสอบสามารถวัดค่านิยมแต่ละด้านแยกออกจากกันได้ค่อนข้างชัดเจน ค่านิยมที่ได้รับเลือกเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุดได้แก่ ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางศาสนา ค่านิยมทางวิชาการ ค่านิยมทางสุนทรียภาพ และค่านิยมทางการเมือง ซึ่งคล้ายคลึงกับที่ สุจารี คล้ายสังข์ (2529) ได้ทำการศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการสุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 612 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนเลือกค่านิยมในด้านต่าง ๆ จากสูงไปต่ำสุดคือ ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางศาสนา ค่านิยมทางวิชาการ ค่านิยมทางการเมือง และค่านิยมทางสุนทรียภาพ

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการว่า ค่านิยมพื้นฐานทั้ง 5 ประการนั้น ได้มีการปลูกฝังให้กับนักเรียนตั้งแต่ในระดับของครอบครัวไม่ว่าครอบครัวนั้น ๆ บิดามารดาจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่แตกต่างกันไปก็ตาม แต่ก็ให้ความสำคัญในเรื่องการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานอยู่ในระดับสูง และพบว่า การปลูกฝังค่านิยมในกลุ่มนักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่า มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานทั้ง 5 ประการ ถ้ามีโอกาสที่จะได้กระทำ และจากผลการวิจัยการรับรู้ค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พบว่าโอกาสที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานมีมากกว่าที่จะไม่ปฏิบัติ และนอกจากนั้นยังพบว่า

ค่านิยมที่นักเรียนเลือกปฏิบัติโดยเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุดได้แก่ ค่านิยมทางสังคม ซึ่งหมายถึงค่านิยม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย และค่านิยมการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา รองลงมาคือค่านิยม ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ค่านิยมการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ และค่านิยมการ ประหยัดและออม ในลำดับสุดท้ายเป็นค่านิยมด้านการเมืองการปกครอง ซึ่งหมายถึง ค่านิยมการมีความ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ตามปัจจัยที่ส่งผลถึงความมั่นคงของชาติ

งานวิจัยต่างประเทศ

ซิสเตอร์ (Sister , 1960 : 3669) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Study of Values of Catholic High School Students of Differing Socioeconomic Background and the Relationship of These Values to Those of Their Parents " เพื่อศึกษาค่านิยมของนักเรียนมัธยมศึกษา 7 แห่ง ที่มีภูมิหลังทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างกันจากกลุ่มตัวอย่างประชากร 1,390 คน โดยเลือกศึกษาค่านิยม 7 ชนิด คือ ความเชื่อในพระเจ้า การเชื่อในเกียรติยศของแต่ละบุคคล ประชาธิปไตย-เสรีภาพ บูรณาการ ความรับผิดชอบ การแต่งงาน-ครอบครัว-การหย่าร้าง และเวลารว่าง-การนัดพบ-การแต่งกาย-สถานที่ ผลการวิจัยพบว่าบิดามารดาและบุตรที่อยู่ในสังคมระดับต่ำมีค่านิยมทางความเชื่อถือในพระเจ้าและเชื่อถือในเกียรติยศของแต่ละบุคคลสูงกว่าบิดามารดาและบุตรที่อยู่ในสังคมระดับสูง ส่วนบิดามารดาและบุตรที่อยู่ในสังคมระดับสูงกับบุตร และบุคคลที่อยู่ในระดับกลางมีค่านิยมประชาธิปไตย-เสรีภาพ บูรณาการ ความรับผิดชอบ การแต่งงาน-ครอบครัว-การหย่าร้าง และเวลารว่าง การนัดพบ-การแต่งกาย-สถานที่ สูงกว่าบิดามารดาในสังคมระดับกลางและบุตรของบุคคลที่อยู่ในสังคมระดับต่ำ

เซิร์ทนา (Sethna , 1965 : 2751- A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Cross-National Comparison of Certain Values Among Graduate Students from the United States , Pakistan , India and Thailand " เพื่อศึกษาค่านิยมของบุคคลที่ต่างเชื้อชาติ โดยทำการศึกษาค่านิยมของนักศึกษาปริญญาโท จากสหรัฐอเมริกา อินเดีย ปากีสถาน และไทย จำนวน 220 คน โดยศึกษาค่านิยม 12 ประการ คือ ค่านิยมทางครอบครัว การแต่งงาน มิตรภาพ ธรรมเนียมทางการแต่งกาย การเมือง การนัด ศีลธรรม ศาสนา การพนัน การดื่มและความเมตตา ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาอเมริกันเน้นค่านิยมทางศาสนามากที่สุด แต่มีค่านิยมทางการแต่งกาย การนัด การพนัน และการดื่มอยู่ในระดับต่ำ ส่วนนักศึกษาอินเดียและปากีสถาน เน้นค่านิยมทางศาสนาสูง และนักศึกษาปากีสถานยังเน้นค่านิยมทางการแต่งกาย การพนัน การดื่มอีกด้วย สำหรับนักศึกษาไทยเน้นค่านิยมด้านการแต่งกายมาก ส่วนเรื่องศาสนาขึ้นอยู่กับศีลธรรมและจรรยา และยังพบอีกว่านักศึกษาจากสี่ประเทศเน้นค่านิยมทางมิตรภาพมาก

ดอทเทอร์รี่ (Dougherty, 1966 : 1120-1123) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Differential Acceptance of Normative Values among Adolescents in Missouri Schools" โดยศึกษาค่านิยมของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนต่าง ๆ ในมลรัฐมิสซูรี โดยแยกตามตัวแปร 8 ประการคือ ชั้นเรียน เพศ ศาสนา ความถนัดทางการเรียน ตำแหน่งในสังคม ภูมิสำเนา จำนวนพ่อแม่ และประเภทของโรงเรียน ค่านิยมที่ศึกษา คือ ความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ความภาคภูมิใจ ศีลธรรม และความรับผิดชอบ โดยเก็บข้อมูลจากจำนวนนักเรียน 1,320 คน ในระดับชั้นเรียน 8 และ 12 ผลการศึกษาพบว่าเด็กนักเรียนวัยรุ่นที่เรียนอยู่ในระดับชั้นที่สูงกว่าจะมีค่านิยมในความเป็นมิตร ความภาคภูมิใจ ศีลธรรม และความรับผิดชอบต่อระดับสูงกว่าด้วย และนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่จัดเป็นผู้อุปถัมภ์ จะมีค่านิยมดังกล่าวสูงกว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนหญิงมีความคงที่ของค่านิยมทั้งหมดมากกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีความเชื่อมั่นในศาสนามีค่านิยมทั้ง 5 สูงกว่านักเรียนที่มีศรัทธาไม่มั่นคงในศาสนาเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างนิกาย นักเรียนที่นับถือนิกายคาทอลิก จะมีค่านิยมทางด้านศีลธรรมสูงกว่านักเรียนที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ที่ส่วนค่านิยมด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่ประสบความสำเร็จทางการเรียนมีค่านิยมทางด้านความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ศีลธรรม และความรับผิดชอบต่อสูง รวมทั้งนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในตำแหน่งทางสังคมก็จะมีค่านิยมนี้สูงด้วย นักเรียนที่มีภูมิสำเนาอยู่นอกเขตเมืองจะมีค่านิยมด้านความซื่อสัตย์และความเป็นมิตรสูงกว่านักเรียนที่มีภูมิสำเนาอยู่ในตัวเมือง แต่จำนวนของพ่อแม่คือ การมีพ่อแม่อยู่ครบหรือมีเพียงพ่อหรือแม่ฝ่ายเดียวไม่ปรากฏว่าทำให้ค่านิยมของนักเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ พบว่านักเรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยมมาจากครอบครัวเช่นกัน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับระดับภูมิหลังของครอบครัวด้วย เช่น ครอบครัวที่อยู่ในสังคมระดับต่ำก็จะมีค่านิยมทางสังคมมากที่สุด ส่วนครอบครัวที่อยู่ในระดับปานกลางและระดับสูงก็จะมีค่านิยมทางเศรษฐกิจ และค่านิยมทางการเมืองการปกครองมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย